

DOI: [https://doi.org/10.32347/2707-501x.2023.52\(3\).170-178](https://doi.org/10.32347/2707-501x.2023.52(3).170-178)
УДК 338. 001.36:69.003

В. І. Палагіцький
аспірант
ORCID: 0009-0003-0661-4169

О.Г. Казьмін
аспірант
ORCID: 0000-0001-5730-6666

Б. Ю. Кошовий
аспірант

О. С. Шокотько
аспірант
ORCID: 0009-0008-7899-8225

О. Г. Сисько
аспірант
ORCID: 0009-0004-5518-1707

Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ТА СТРАТЕГІЧНА СТІЙКІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНИХ КОЛИВАНЬ

У статті досліджено питання забезпечення економічної безпеки та стратегічної стійкості будівельних підприємств в умовах циклічних коливань економіки. Проаналізовано основні фактори впливу на діяльність будівельних компаній, серед яких макроекономічна нестабільність, зміни в державному регулюванні, фінансові ризики, коливання вартості ресурсів та технологічні виклики. Окреслено ключові загрози для економічної безпеки підприємств, зокрема зниження рівня інвестиційної активності, обмежений доступ до фінансування, нестабільність у ланцюгах постачання, зростання конкуренції та вплив глобальних кризових явищ, таких як пандемії чи військові конфлікти.

У роботі розглянуто сутність поняття економічної безпеки будівельних підприємств, основні фактори її формування та оцінки. Визначено, що стратегічна стійкість підприємств залежить від їхньої здатності передбачати кризові явища, адаптуватися до змін ринкового середовища та ефективно управляти ресурсами в умовах нестабільності.

У статті розглянуто сучасні методи оцінки рівня економічної безпеки будівельних підприємств, включаючи фінансові показники, індикатори ринкової стійкості, рівень цифровізації та ефективність управлінських стратегій. Особливу увагу приділено аналізу підходів до формування стійких бізнес-моделей, здатних забезпечити адаптивність до нестабільного зовнішнього середовища.

Запропоновано комплекс заходів для підвищення стратегічної стійкості будівельних підприємств, серед яких диверсифікація джерел

фінансування, впровадження інноваційних технологій, розвиток цифрової трансформації (зокрема, використання ВІМ-технологій, автоматизованих систем управління, використання штучного інтелекту для прогнозування ринкових ризиків та оптимізації логістичних процесів), оптимізація операційних процесів та посилення антикризового менеджменту (зокрема, створення резервних фондів, стратегій швидкого реагування на зміни ринкових умов, запровадження систем раннього попередження фінансових ризиків). Окреслено перспективи застосування новітніх інструментів стратегічного планування та ризик-менеджменту з метою мінімізації негативного впливу циклічних економічних змін на розвиток підприємств галузі.

Ключові слова: *економічна безпека підприємства, стратегічна стійкість підприємств, ризики, загрози, циклічні коливання, конкурентоспроможність, антикризове управління.*

Вступ. У сучасних умовах економічної нестабільності, що спричинена як глобальними кризовими явищами, так і внутрішніми викликами, зокрема війною та необхідністю відновлення інфраструктури, будівельні підприємства стикаються з додатковими ризиками. Серед них – коливання вартості будівельних матеріалів, дефіцит кваліфікованих кадрів, проблеми з фінансуванням проєктів та нестабільність регуляторного середовища.

Забезпечення економічної безпеки передбачає розробку та впровадження стратегічних заходів, спрямованих на мінімізацію фінансових, виробничих та ринкових ризиків. Зокрема, важливими є диверсифікація джерел фінансування, цифровізація управлінських процесів, запровадження інноваційних методів прогнозування ринкових змін, а також створення стійких ланцюгів постачання.

Формування стратегічної стійкості будівельних підприємств в умовах економічних коливань вимагає не лише адаптаційних заходів, а й довгострокових стратегій, що передбачають підвищення конкурентоспроможності галузі через впровадження антикризового управління, ефективної політики ризик-менеджменту та партнерських програм із державним та приватним сектором.

Таким чином, дослідження проблематики економічної безпеки та стратегічної стійкості будівельних підприємств набуває особливого значення в контексті забезпечення сталого розвитку галузі та підвищення її ролі у відновленні національної економіки. Розробка моделей управління ризиками, механізмів антикризового планування та стратегій підвищення адаптивності стане основою для збереження та посилення позицій будівельних компаній в умовах економічної турбулентності.

Аналіз досліджень і публікацій. Будівельна галузь є однією з найбільш чутливих до циклічних коливань економіки. Згідно з дослідженнями, опублікованими у наукових журналах, основними факторами впливу на стабільність будівельних підприємств є макроекономічні коливання, зміни у державному регулюванні, доступ до кредитних ресурсів та загальний

рівень інвестиційної активності. Аналіз наукових досліджень та публікацій з питань економічної безпеки та стратегічної стійкості будівельних підприємств в умовах циклічних коливань свідчить про значну увагу вчених до питань забезпечення стабільності та розвитку будівельних компаній в умовах економічної нестабільності. Розробки щодо управління економічною безпекою підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища здійснювали О. Коба [1], І.В. Вахович, І.Г. Волинець [2], В.І. Дмитренко [3], С.С. Гасанов, А.М. Штангрет, З.В. Лагутіна, І.П. Мігус, О.О. Молодід [4,5], Т.В. Момот, І.В. Пірятінська, Л.В. Сорокіна [4,5], С.П. Стеценко [4,5,6], О.Ю. Беленкова [5,6,7,14], Ю.О. Запечна [7], К.В. Ізмайлова [8], Л.В. Гусарова [9,10], Т.Ю. Цифра [11], О.В. Федосова, Н.В. Лисиця [12], А.В. Росинський [13] та інші.

Постановка завдання. Будівельна галузь є однією з найбільш чутливих до економічних циклів, що супроводжуються періодами піднесення та спаду. Коливання попиту на будівельні послуги, зміни у фінансуванні проєктів, нестабільність ринків матеріалів та трудових ресурсів створюють значні ризики для діяльності будівельних підприємств. У таких умовах особливо важливими стають питання забезпечення економічної безпеки та стратегічної стійкості цих підприємств.

Здатність компаній адаптуватися до кризових явищ, ефективно управляти фінансовими, кадровими та матеріальними ресурсами, а також прогнозувати зміни ринку визначає їхню конкурентоспроможність та виживання у довгостроковій перспективі. Важливу роль у цьому відіграють антициклічні заходи, що сприяють мінімізації ризиків та стабільному розвитку навіть у періоди економічної нестабільності.

Дослідження механізмів забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств та їхньої здатності до стратегічного управління в умовах економічних циклів є надзвичайно актуальним. Це дозволяє розробити ефективні підходи до підвищення стійкості галузі та сприяє її відновленню в умовах кризових явищ, зокрема в контексті післявоєнного відновлення економіки України.

Основна частина. Будівельна галузь є однією з найбільш вразливих до циклічних коливань економіки. Періоди економічного зростання супроводжуються активізацією будівництва, залученням інвестицій та розширенням ринку, тоді як економічні спади призводять до скорочення попиту, дефіциту фінансових ресурсів та збільшення ризиків неплатоспроможності. В таких умовах ключовими факторами сталого функціонування будівельних підприємств стають економічна безпека та стратегічна стійкість, які дозволяють не лише мінімізувати негативні наслідки кризових явищ, але й забезпечити конкурентні переваги у довгостроковій перспективі.

Стратегічна стійкість будівельних підприємств – це здатність компаній адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, зберігати конкурентоспроможність та забезпечувати стабільний розвиток у

довгостроковій перспективі, незважаючи на економічні кризи, технологічні зрушення чи форс-мажорні обставини.

У контексті економічних коливань, військових конфліктів та глобальних викликів стратегічна стійкість дозволяє будівельним підприємствам не лише виживати, а й розширювати свої можливості. Це забезпечує конкурентну перевагу, фінансову незалежність та довгостроковий розвиток галузі, що є критично важливим у процесі відновлення економіки країни.

Економічна безпека будівельних підприємств визначається їхньою здатністю ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, підтримувати фінансову стабільність та захищати свої ресурси від негативного впливу ринкових та макроекономічних чинників [8,11].

Основні загрози економічній безпеці будівельних підприємств:

- 1) Фінансові ризики: інфляція, коливання валютних курсів, дефіцит кредитування.
- 2) Інвестиційні ризики: зменшення капіталовкладень у будівництво через невизначеність на ринку.
- 3) Матеріально-технічні ризики: нестабільність постачання будівельних матеріалів, подорожчання ресурсів.
- 4) Регуляторні ризики: зміни у законодавстві, бюрократичні бар'єри, корупційні фактори.
- 5) Соціально-кадрові ризики: дефіцит кваліфікованих працівників, трудова міграція [9,10].

Економічна безпека забезпечує стійкість підприємства до зовнішніх і внутрішніх загроз, дозволяючи мінімізувати ризики та запобігати фінансовим втратам. Стратегічна стійкість, у свою чергу, визначає здатність компанії адаптуватися до змін, зберігаючи ефективність управління ресурсами та конкурентні переваги.

Таким чином, економічна безпека є основою для досягнення стратегічної стійкості, а стратегічна стійкість сприяє підтримці високого рівня економічної безпеки. Їхній взаємозв'язок можна представити через такі ключові аспекти [12]:

- 1) Фінансова стабільність – зменшує ризики банкрутства, що є важливим як для економічної безпеки, так і для стратегічної стійкості.
- 2) Ризик-менеджмент – передбачає прогнозування загроз та розробку антикризових стратегій, що зміцнює довгострокову конкурентоспроможність.
- 3) Інновації та технологічний розвиток – підвищують ефективність діяльності підприємства та знижують операційні витрати, що є важливим для стійкості компанії у довгостроковій перспективі.
- 4) Диверсифікація бізнес-моделі – забезпечує можливість адаптації до циклічних змін економіки, зменшуючи залежність від одного сегмента ринку.

Поєднання механізмів економічної безпеки та стратегічної стійкості дозволяє будівельним підприємствам:

- забезпечити стабільність функціонування у періоди ринкових спадів;
- оптимізувати використання фінансових і матеріальних ресурсів;
- підвищити конкурентоспроможність завдяки інноваціям та ефективному управлінню ризиками;
- забезпечити довгостроковий розвиток, навіть в умовах нестабільної економічної ситуації.

Рис. 1. ілюструє, як економічна безпека забезпечує основу для стратегічної стійкості через фінансову стабільність, інновації та антикризове управління, що дозволяє будівельним підприємствам ефективно реагувати на циклічні коливання економіки.

Рис. 1. Взаємозв'язок економічної безпеки та стратегічної стійкості будівельних підприємств в умовах циклічного коливання.

Джерело: авторська розробка

Економічна безпека будівельного підприємства визначає його здатність ефективно протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам, що виникають внаслідок економічних коливань. Вона базується на трьох ключових компонентах:

- 1) Фінансова стабільність – наявність резервів, доступ до фінансування, низький рівень боргового навантаження, стабільний грошовий потік.
- 2) Інвестиційна стійкість – здатність залучати інвестиції, розширювати активи та впроваджувати технологічні інновації.

3) Операційна ефективність – оптимізація витрат, раціональне використання ресурсів, автоматизація та цифровізація будівельних процесів.

Для збереження економічної безпеки та підвищення стійкості підприємства в умовах економічних криз необхідно впроваджувати наступні стратегії:

1) Антикризове управління – передбачення можливих загроз, розробка сценаріїв реагування, гнучке бюджетування та стратегічне планування.

2) Інноваційні технології – впровадження Building Information Modeling (BIM), автоматизованих систем управління, енергоефективних рішень.

3) Диверсифікація діяльності – розширення спектра послуг (житлове, комерційне, інфраструктурне будівництво), вихід на нові ринки, партнерство з державним сектором.

Поєднання економічної безпеки та стратегічних механізмів адаптації до кризових явищ дозволяє підприємству досягти стратегічної стійкості, що включає:

1) Здатність до адаптації – швидке реагування на економічні зміни, ефективне управління ресурсами.

2) Конкурентні переваги – використання новітніх технологій, надійні фінансові інструменти, оптимізація витрат.

3) Довгостроковий розвиток – забезпечення стабільного функціонування навіть в умовах криз та рецесій.

Висновки. Синергія економічної безпеки та стратегічної стійкості є ключовою умовою сталого розвитку будівельних підприємств. Вона передбачає комплексний підхід до управління ризиками, диверсифікацію діяльності, розвиток інноваційних технологій та стратегічне планування. У періоди економічної нестабільності саме ці фактори дозволяють підприємствам не лише зберегти свої позиції на ринку, але й отримати додаткові конкурентні переваги, що є критично важливим для післявоєнного відновлення будівельної галузі України.

Компанії, що використовують фінансові резерви, інвестують в інновації, впроваджують антикризові стратегії та диверсифікують свою діяльність, мають більше шансів не лише пережити економічні спади, а й вийти з них із посиленими конкурентними позиціями.

Список використаної літератури

1. Коба О. Економічна безпека будівельної галузі в умовах викликів і загроз воєнного стану. *Економіка та суспільство*, 2022, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-9>

2. Волинець І. Г. Класифікація загроз та шляхи забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2020. Вип. 24. С. 4–9.

3. Дмитренко В. І. Загрози розвитку підприємств будівельної галузі: теоретичний аспект. *Агросвіт*. 2020. No 11. С. 136–140.

4. Stetsenko S., Bolila N., Sorokina L., Tsyfra T., Molodid O. Monitoring mechanism of resilience of the anti-crisis potential system of the construction enterprise in the long-term period. *Economics, finance and management review*. 2020. №3, 31-42.
5. Bieliienkova O., Stetsenko S., Sorokina L., Molodid O., Bolila N. System of preventive action of construction enterprises on the basis of identification of anticrisis potential. *Scientific Journal of Astana IT University*. 2020. №3. 15-27.
6. Stetsenko, S.P., Tytok, V.V., Emelianova, O.M., Bieliienkova, O.Yu and Tsyfra T.Yu. Management of Adaptation of Organizational and Economic Mechanisms of Construction to Increasing Impact of Digital Technologies on the National Economy. *Journal of Reviews on Global Economic*. 2020. 9. 149-164.
7. Bieliienkova O., Novak Y., Matsapura O., ZapiechnaY., Kalashnikov, D., Dubinin, D.: Improving the Organization and Financing of Construction Project by Means of Digitalization. *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, 2022. 12(8), 108–115.
8. Измайлова К.В., Боліла Н.В. Моделі прогнозування втрати фінансової стійкості як складова системи економічної безпеки підрядних будівельних підприємств. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2018. Вип. 38. С. 225-232.
9. Боліла Н.В., Гусарова Л.В. Класифікація та систематизація загроз економічній безпеці будівельних підприємств. *Шляхи підвищення ефективності будівництва*, 2019. Вип. 40, економічний. С.344-346.
10. Гусарова Л.В., Боліла Н.В. Екологічний компонент економічної безпеки як чинник сталого розвитку підприємств будівництва. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2020. №2 (68). С.121-124.
11. Боліла Н.В., Цифра Т.Ю., Шевченко Ю. Ефективне використання оборотних коштів будівельного підприємства як фактор економічної безпеки. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2020. Вип. 44 (економічний). С.174-182.
12. Лисиця Н.В. Методи та підходи до діагностики економічної безпеки підприємства. *Будівельне виробництво*, 2023. №76. С. 117.
13. Росинський А.В., Лисиця Н.В. Економічна безпека підприємства: методичні вказівки та завдання. Київ: КНУБА, 2020. 76 с.
14. Беленкова О.Ю., Титок В.В. Формування конкуренції на ринках первинної нерухомості: теоретичні передумови, моделі, чинники. *Шляхи підвищення ефективності будівництва*. 2020. № 44. С. 147–164.

References:

1. Koba O. Ekonomichna bezpeka budivelnoi haluzi v umovakh vyklykiv i zahroz voiennoho stanu. *Ekonomika ta suspilstvo*, 2022, (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-9>
2. Volynets I. H. Klasyfikatsiia zahroz ta shliakhy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky budivelnykh pidpry-ymstv. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu i prava*. 2020. Vyp. 24. S. 4–9.

3. Dmytrenko V. I. Zahrozy rozvytku pidpriemstv budivelnoi haluzi: teoretychnyi aspekt. Ahrosvit. 2020. No 11. S. 136–140.
4. Stetsenko S., Bolila N., Sorokina L., Tsyfra T., Molodid O. (2020) Monitoring mechanism of resilience of the anti-crisis potential system of the construction enterprise in the long-term period. Economics, finance and management review. №3, 31-42.
5. Bielienskova O., Stetsenko S., Sorokina L., Molodid O., Bolila N.(2020) System of preventive action of construction enterprises on the basis of identification of anticrisis potential. Scientific Journal of Astana IT University. №3. 15-27.
6. Stetsenko, S.P., Tytok, V.V., Emelianova, O.M., Bielienskova, O.Yu and Tsyfra T.Yu. (2020) Management of Adaptation of Organizational and Economic Mechanisms of Construction to Increasing Impact of Digital Technologies on the National Economy. Journal of Reviews on Global Economic. №9. pp.149-164.
7. Bielienskova O., Novak Y., Matsapura O., ZapiechnaY., Kalashnikov, D., Dubinin, D. (2022) : Improving the Organization and Financing of Construction Project by Means of Digitalization. International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering, 12(8), 108–115.
8. Izmailova K.V., Bolila N.V. (2018) Modeli prohnozuvannia vtraty finansovoi stiikosti yak skladova systemy ekonomichnoi bezpeky pidriadnykh budivelnnykh pidpriemstv. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn. Vyp. 38. S. 225-232.
9. Bolila N.V., Husarova L.V. (2019) Klasyfikatsiia ta systematyzatsiia zahroz ekonomichnoi bezpeky budivelnnykh pidpriemstv. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva. Vyp. 40, ekonomichnyi. S.344-346.
10. Husarova L.V., Bolila N.V. (2020) Ekolohichniy komponent ekonomichnoi bezpeky yak chynnyk staloho rozvytku pidpriemstv budivnytstva. Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia. №2 (68). S.121-124.
11. Bolila N.V., Tsyfra T.Iu., Shevchenko Yu. (2020) Efektyvne vykorystannia oborotnykh koshtiv budivelnoho pidpriemstva yak faktor ekonomichnoi bezpeky. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva. Vyp. 44 S.174-182.
12. Lysytsia N.V. Metody ta pidkhody do diahnostyky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva. Budivelne vyrobnytstvo, 2023. №76. S. 117.
13. Rosynskyi A.V., Lysytsia N.V. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: metodychni vkazivky ta zavdannia do vykonannia kontrolnoi roboty. Kyiv: KNUBA, 2020. 76 s.
14. Bielienskova O.Iu., Tytok V.V. (2020) Formuvannia konkurentsii na rynkakh pervynnoi nerukhomosti: teoretychni peredumovy, modeli, chynnyky. Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva. № 44. S. 147–164.

V. Palahitskyi, O.Kazmin, B. Koshovy, O. Shokotko, O. Sysko
Economic security and strategic sustainability of construction enterprises
in conditions of cyclical fluctuations

The article examines the issue of ensuring economic security and strategic sustainability of construction enterprises in conditions of cyclical fluctuations in the economy. The main factors influencing the activities of construction companies are analyzed, including macroeconomic instability, changes in state regulation, financial risks, fluctuations in the cost of resources, and technological challenges. Key threats to the economic security of enterprises are outlined, including a decline in investment activity, limited access to financing, instability in supply chains, increased competition, and the impact of global crises such as pandemics or military conflicts.

The paper examines the essence of the concept of economic security of construction enterprises, the main factors of its formation and assessment. It is determined that the strategic stability of enterprises depends on their ability to predict crisis phenomena, adapt to changes in the market environment and effectively manage resources in conditions of instability, considers modern methods for assessing the level of economic security of construction enterprises, including financial indicators, market stability indicators, the level of digitalization and the effectiveness of management strategies. Particular attention is paid to the analysis of approaches to the formation of sustainable business models capable of ensuring adaptability to an unstable external environment.

A set of measures has been proposed to enhance the strategic resilience of construction enterprises, including the diversification of financing sources, the implementation of innovative technologies, and the development of digital transformation. This includes the use of BIM technologies, automated management systems, and artificial intelligence for market risk forecasting and logistics process optimization. Additionally, the measures involve optimizing operational processes and strengthening crisis management through the creation of reserve funds, rapid response strategies to market changes, and the introduction of early warning systems for financial risks.

Key words: *economic security of the enterprise, strategic stability of enterprises, risks, threats, cyclical fluctuations, competitiveness, anti-crisis management.*

APA: Palahitskyi V. I., Kazmin O.H., Koshovyi B. Yu., Shokotko O. S., Sysko O. H. (2023). Ekonomichna bezpeka ta stratehichna stiiikist budivelnnykh pidpriemstv v umovakh tsyklichnykh kolyvan. [Economic security and strategic stability of construction enterprises in conditions of cyclical fluctuations]. *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti budivnytstva v umovakh formuvannia rynkovykh vidnosyn*, 52 (3), 170-178.

ДСТУ: Палагіцький В. І., Казьмін О.Г., Кошовий Б. Ю., Шокотько О. С., Сисько О. Г. Економічна безпека та стратегічна стійкість будівельних підприємств в умовах циклічних коливань. *Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин*. 2023. № 52(3). С. 170-178.